

Heerlen

raadsinformatiebrief

Heerlen,
10 december 2024

Documentnummer
213808

Onderwerp

Ontwikkelingen Groeve Sibelco en toekomstperspectief voor de gemeente Heerlen:
Richting een Blauwe Poort voor Heerlen-Noord

Inleiding/aanleiding

Aan de rand van het uitgestrekte natuurgebied de Brunssummerheide, in het hart van Heerlen-Noord, ligt een plek met ongekende mogelijkheden: 'de Sibelcogroeve'. Dit gebied, dat momenteel grotendeels verborgen ligt achter bermen en hekken, heeft de potentie om uit te groeien tot een unieke blauwe poort voor Heerlen-Noord. Het kan een natuur- en recreatiegebied aan het water worden, omgeven door aantrekkelijke woonwijken. De Sibelcogroeve vormt het hart van dit potentieel en biedt een kans om een nieuwe verbinding tussen mens en natuur te realiseren.

Tijdens eerdere bestuursperiodes heeft de gemeente Heerlen een terughoudende rol gespeeld in het dossier rondom de Sibelcogroeve. Zo sloot de gemeente geen samenwerkingsovereenkomst met Sibelco, Natuurmonumenten en de Provincie Limburg toen in 2018 afspraken werden gemaakt over de ontgrondingsvergunning. In 2021 besloot de gemeente bovendien om haar juridische verzet tegen het Eindplan van Sibelco te staken. Dit Eindplan richt zich nu op natuurontwikkeling en voorziet niet in zwemmen of intensieve recreatie, wat bij zowel bewoners als het gemeentebestuur tot als een gemiste kans is ervaren.

Ondanks deze ontwikkelingen heeft de groeve de afgelopen periode meer aandacht gekregen door initiatieven zoals het uitkijkpunt, het hondenstrandje en het Rondje Groeves. Deze projecten hebben het gebied toegankelijker gemaakt voor het publiek en hebben de discussie over de toekomst van de groeve nieuw leven ingeblazen. De actuele uitdagingen, zoals de aanwezigheid van de invasieve waterplant watercrassula en de onderzoeken naar de staat van de Mijntsteenbergh, en eventuele kansen, zoals de sterke behoefte naar zwemrecreatie, vormen de aanleiding om de toekomst van de groeve te herijken. In de huidige bestuursperiode heeft de gemeente Heerlen daarom stap voor stap gesprekken gevoerd met Sibelco, Natuurmonumenten en andere belanghebbenden om een basishouding te creëren en een gezamenlijke visie te ontwikkelen die natuurbehoud en recreatieve ontwikkeling in balans brengt en houdt.

Voorgeschiedenis

De Sibelcogroeve heeft de afgelopen decennia in meerdere beleidsdocumenten centraal gestaan als een gebied met grote ontwikkelingspotentie. Al in 2009 werd in het Masterplan Zandgroeves de waarde van het gebied erkend. Medio 2010 en 2013 volgden de Ontwikkelingsvisie en het Masterplan Heidenatuurpark, waarin natuurontwikkeling en recreatie werden samengebracht. Medio 2015 werd het Plan van Transformatie opgesteld,

en in 2021 bracht ZKA Leisure Consultants een rapport uit met een specifieke focus op zwemmen in de Zuidplas. Deze visies onderschreven keer op keer het unieke karakter van de groeve en benadrukten het belang van een samenhangend plan waarin natuur en recreatie elkaar kunnen versterken en respect moeten hebben voor een ieder.

Het huidige ontwikkelperspectief is echter vastgelegd in het Eindplan door de provincie Limburg. Dit plan, opgesteld door Sibelco, beschrijft hoe de groeve tot 2032 wordt ontgonnen en daarna geleidelijk wordt overgedragen aan Natuurmonumenten. De nadruk ligt nu nog op natuurontwikkeling, waarbij intensieve recreatie, zoals zwemmen, niet is opgenomen. Deze insteek wijkt af van de wensen van veel bewoners en het huidige college. Daarbij staat in het coalitieakkoord 2022-2026 dat het college haar voorkeur uitspreekt om zwemrecreatie in de Zuidplas mogelijk te maken en nadrukkelijk aangegeven dat zij initiatieven in deze richting wil ondersteunen.

De MijNSTEENBERG, een ander prominent element in het gebied, heeft eveneens een complexe voorgeschiedenis. Ooit was er sprake van plannen om de berg af te graven, maar de berg is uiteindelijk sinds 2024 aangewezen als gemeentelijk monument. Dit heeft de afgelopen periode tot juridische procedures geleid die de ontwikkeling van het gebied in snelheid hebben vertraagd. Tegelijkertijd heeft de aanwezigheid van de invasieve waterplant watercrassula geleid tot een nieuw aandachtspunt in het beheer van het gebied. De noodzaak om deze plant te beheersen benadrukt het belang van een ecologische aanpak die hand in hand kan gaan met een recreatieve ontwikkelingen maar ook nadrukkelijk om aandacht vraagt.

Door de intensievere gesprekken zijn er signalen opgevangen dat een bredere recreatieve ontwikkeling onderzocht kan worden. Deze signalen, samen met de hervonden dynamiek in de gesprekken tussen Sibelco, Natuurmonumenten, de Provincie Limburg en de gemeente Heerlen, bieden een mogelijkheid om het toekomstperspectief van de groeve te laten herleven en de gemeente Heerlen dit als een kans ziet om de regie op te pakken.

Huidige stand van zaken

De huidige dynamiek rondom de Sibelcogroeve wordt gekenmerkt door een reeks ontwikkelingen en gesprekken die de toekomst van het gebied ingrijpend kunnen beïnvloeden. Het Eindplan, dat de koers tot 2032 bepaalt, blijft een belangrijk referentiepunt. Dit plan, gericht op natuurontwikkeling en het teruggeven van de groeve aan de omgeving, voorziet in extensief gebruik van het gebied, maar biedt geen ruimte voor (intensieve) recreatie of zwemvoorzieningen. Deze beperkingen staan op gespannen voet met de ambities van de gemeente Heerlen en de wensen van veel inwoners.

De actuele uitdagingen, zoals de verspreiding van de invasieve waterplant watercrassula, hebben echter geleid tot hernieuwde gesprekken over de functies en de mogelijke afwerking van het Eindplan. De impact van de watercrassula op het gebied, en vooral op het nabijgelegen Natura 2000-gebied, biedt ook een kans om de toekomstvisie te heroverwegen. Hoewel volledige verwijdering van de plant onmogelijk is, kan een goed beheerplan helpen de ecologische balans te herstellen en beheersen. Provincie Limburg heeft al haar verantwoordelijkheid genomen door € 500.000 vrij te maken voor een intensieve aanpak van de watercrassula. Dit budget zal worden ingezet voor maatregelen die zowel de verspreiding beperken (zoveel mogelijk verwijderen) als het herstel van het

gebied bevorderen en een toekomstig beheerplan op te stellen. De verwachting is dat de watercrassulla voor 95% verwijderd zal zijn in het najaar van 2025.

Naast de ecologische uitdagingen is er ook aandacht voor de recreatieve potentie van het gebied. Zwemmen in de Zuidplas blijft een wens van de gemeente en de inwoners. Het eerder haalbaarheidsonderzoek door ZKA heeft aangetoond dat zwemmen mogelijk is in de Zuidplas, maar het realiseren hiervan vereist nauwe samenwerking met Sibelco, Natuurmonumenten en de Provincie. Natuurmonumenten, toekomstige eigenaar, staan open om de mogelijkheid nader te onderzoeken, hoewel Natuurmonumenten als voorwaarde stelt dat beheer, veiligheid en exploitatie van een zwemlocatie volledig de verantwoordelijkheid van de gemeente zullen zijn. De actuele discussies over een mogelijke aanpassingen aan het Eindplan, mede ingegeven door de watercrassulla, zou een momentum kunnen zijn om zwemmen opnieuw bespreekbaar te maken.

Daarnaast is er vooruitgang geboekt in de gesprekken over de Mijnsteenbergrand, een iconisch onderdeel van het groevegebied. De berg, die beschermd is als gemeentelijk monument, kan door Sibelco niet langer als ontginningslocatie worden beschouwd. De gemeente Heerlen is momenteel, gezamenlijk met Sibelco, onderzoeken opgestart om de staat (milieu, waterhouding en statisch) van de Mijnsteenbergrand te onderzoeken. Dit proces loopt parallel aan de gesprekken over zwemmen en de aanpak van de watercrassulla. De staat van de Mijnsteenbergrand biedt hopelijk kansen om niet alleen een recreatieve dimensie toe te voegen aan het gebied, maar ook om de ecologische waarden te versterken en een duurzaam beheerplan te realiseren voor het gehele gebied.

In deze context staat de gemeente Heerlen voor de uitdaging om natuur, recreatie en de belangen van alle betrokken partijen zorgvuldig op elkaar af te stemmen. Het huidige moment biedt echter een fragiele gelegenheid om met een gezamenlijke visie de groeve te transformeren tot een plek waar natuurbehoud en recreatief gebruik in harmonie samenkomen.

Verbindend ontwikkelen: Samenwerking met marktpartijen, eigenaren en omliggende gemeenten

Om de Sibelcogroeve en haar omgeving te transformeren tot de Groen/Blauwe Poort van Heerlen-Noord, is een verbindende aanpak nodig waarin de belangen van marktpartijen, eigenaren en omliggende gemeenten centraal staan. De gemeente Heerlen bezit wat stukken grond in het gebied en hecht waarde aan een strategisch perspectief op de toekomst voor dit gehele gebied en zal daarom een regisserende rol op zich nemen om alle betrokkenen samen te brengen en een gedeelde visie te realiseren.

Een nieuwe gebiedsvisie, aangepast aan de huidige context, zou een kader bieden voor samenwerking. Dit plan moet rekening houden met de actuele dynamieken, zoals o.a. de mogelijke eerdere beëindiging van de ontginning door Sibelco, de overbelasting van de Brunssummerheide en de kansen die het Nationaal Programma Heerlen-Noord biedt. Deze factoren onderstrepen de noodzaak van een integrale herijking van het gebied, waarbij natuur, recreatie en erfgoed worden verbonden in een toekomstbestendig concept.

De gemeente Heerlen zal de regierol vervullen door werkbijeenkomsten organiseren en faciliteren om alle betrokken partijen actief te betrekken. Samen met de Provincie

Limburg, omliggende gemeenten, Natuurmonumenten, Sibelco en relevante marktpartijen wordt een gedeelde koers uitgezet. Deze bijeenkomsten bieden ruimte om belangen, ideeën en mogelijkheden af te stemmen, en om de eerste stappen naar concrete uitvoering te zetten. Een dergelijk participatief proces vergroot niet alleen de draagkracht van de visie, maar maakt het ook mogelijk om organisch in te spelen op veranderende omstandigheden en marktontwikkelingen.

Een belangrijk uitgangspunt voor deze samenwerking is dat de groeve zich op korte termijn kan transformeren in een aantrekkelijk en toegankelijk gebied. De gemeente zal hierbij als regisseur optreden, maar tegelijkertijd ruimte bieden aan marktpartijen om innovatieve en duurzame oplossingen aan te dragen. Dit biedt kansen voor bedrijven om een actieve rol te spelen in de transformatie, bijvoorbeeld door te investeren in recreatieve voorzieningen of duurzame technologieën voor natuurbeheer.

Voor de omliggende gemeenten is de Sibelcogroeve een gezamenlijk belang. De recreatieve mogelijkheden in de omgeving kunnen de druk op de Brunssummerheide verlichten en bijdragen aan een regionale aantrekkingskracht geven. Door samenwerkingsverbanden te sluiten, kunnen de omliggende gemeenten mede-eigenaar worden van het succes van de Blauwe Poort.

De nieuwe gebiedsvisie zal niet alleen gericht zijn op de korte termijn, maar ook op de middellange en lange termijn. Het uiteindelijke doel is een duurzame transformatie waarin de groeve en haar omgeving een icoon wordt van balans tussen natuur en mens. Denk aan de transitie van zilverzand naar zilverstrand, waarbij het gebied en de omgeving een plek wordt waar erfgoed en natuur een nieuwe betekenis krijgen. De Blauwe/Groen Poort van Heerlen-Noord zou symbool moeten gaan staan voor de vooruitgang en verbinding, en een inspirerend perspectief bieden voor toekomstige generaties.

Met deze aanpak ontstaat een gezamenlijk gedragen visie die recht doet aan de potentie van het gebied en waarin alle betrokkenen – van bewoners tot ondernemers, van natuurbeschermers tot recreanten – een rol hebben. Samen kunnen we bouwen aan een gebied dat niet alleen uniek is in zijn functie, maar ook een voorbeeld vormt van duurzame en integrale gebiedsontwikkeling.

We zullen daarom in Q1 van 2025 voorbereidende gesprekken voeren met de provincie Limburg en natuurmonumenten om dit soort werksessies voor te bereiden. Verder zullen we ook financieringsbronnen onderzoeken die kunnen bijdragen aan deze ontwikkelingen, te denken valt aan bijvoorbeeld de Regiodeal. Verder zullen eind Q1 ook de onderzoeken van de mijnsteenbier voorhanden zijn en kunnen we Q2 een toekomstperspectief schetsen van de zandgroeve en haar omgeving. Parallel hieraan zal voor eind 2025 de watercrassula, zover als mogelijk, verwijderd zijn door de provincie Limburg.

Kernthema:
Groevegebied

Bijlagen

-

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Heerlen,

de loco-secretaris,

de burgemeester,

B. Mennens

drs. R. Weaver